

นวัตกรรมการน้อมนำศาสตร์พระราชาดำรงหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน
Innovation Introducing the King's Philosophy with the Principle of Fellowship
Towards the Development of Community Potential

ปิ่นณพงศ์ วงศ์ณาศรี¹

Punnapong Wongnasri

วีรณัฐ พรหมจักร²

Weeranuch Promjuk

พระครูประสาทสรคุณ (ปิยะพงศ์ ปิยวิโส)¹

Prakruprasarthsarakun (Piyapong Piyawongso)

Corresponding Author E-mail: weranuch13032525@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมการน้อมนำศาสตร์พระราชาดำรงหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน ซึ่งนวัตกรรมในขั้นนี้ได้แก่ การแก้ปัญหาปากท้อง และการพัฒนาที่ไม่สมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีฐานคิดในการกำหนดทุกมาตรการ รวมทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยการสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากเป็นสำคัญ ทั้งนี้เศรษฐกิจฐานรากจะเป็นเสาเข็มที่มั่นคงให้กับระบบเศรษฐกิจของชาติ ในภาพรวม มีการสร้างงาน สร้างรายได้ กระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาค โดยการกำหนดกลุ่มจังหวัดและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง สาธารณสุข พลังงาน น้ำ รองรับการพัฒนาต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างมียุทธศาสตร์ ภายใต้หลักการ “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” เข้าใจ คือ เข้าใจสภาพภูมิประเทศและมนุษย์ เข้าถึง คือ เข้าถึงภูมิสังคมและข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการของประชาชน และพัฒนา คือ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่เพียงมิติใดมิติหนึ่ง โดยมีชุมชนเป็นฐาน จะทำให้ชุมชนเกิดประโยชน์ต่าง ๆ โดยโครงสร้างชุมชนและการมีระบบสาธารณูปโภคที่ดีผู้นำที่เข้มแข็ง ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกันความเชื่อสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

คำสำคัญ: นวัตกรรม, ศาสตร์พระราชาดำรง, หลักสามัคคีธรรม, การพัฒนาศักยภาพชุมชน

Abstract

This article aims to demonstrate the innovation of incorporating the King's Philosophy with the principles of fellowship to develop community potential. The innovation focuses on addressing stomach problems and unbalanced development while conserving natural resources. It introduces the philosophy of sufficiency economy as a guideline for sustainable development, emphasizing environmental friendliness and thoughtful decision-making in all measures. The participation of the community and those affected is crucial, particularly at the foundational level. This approach serves as a stable pillar for the national economy, creating employment opportunities, generating income, and

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Mahamakut Buddhist University Sri Thammasokrat Campus

² มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

spreading development throughout the region. It involves defining a group of provinces and special economic development zones with strategically developed transportation, information technology, energy, and water infrastructure to support such advancements. The guiding principle is "Understand, Access, and Develop." "Understand" pertains to comprehending the landscape and the people, "Access" refers to accessing the social landscape and information to meet people's needs creatively, and "Develop" entails charting a multidimensional development path based on knowledge and wisdom, with the community as the foundation. This approach brings various benefits to the community, including a well-structured community, adequate public utilities, strong leadership, shared goals, beliefs, environment, and way of life, as well as a sufficiency economy system. Consequently, communities can become self-reliant, embracing individual differences, and fostering harmony and smooth coexistence.

Keywords: Innovation, Sufficiency economy philosophy, Principles of fellowship, Community potential development

บทนำ

“...ประเทศไทยถ้าประชาชนพลเมือง มีความสามัคคีกลมเกลียวกันดี มีระเบียบวินัย ประเทศนั้นก็เจริญและอยู่ในฐานะดี จึงเห็นได้ว่าความสามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในชาติ และความเข้าใจรักษาระเบียบวินัยเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ที่จะช่วยนำประเทศชาติสู่ความวัฒนาถาวร...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในพิธีตรวพลงสวนสนามเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ลานพระราชวังดุสิต 3 ธันวาคม 2504

พระบรมราโชวาทดังกล่าว เปรียบเสมือนยุทธศาสตร์และเป้าหมายหลักในการบริหารจัดการประเทศให้เห็นถึงความร่มเย็นและความผาสุกของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ดังนั้น การสร้างความสามัคคีเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะการพัฒนาชุมชน คนในชุมชนจะต้องพร้อมใจ และพร้อมความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นคุณธรรมพื้นฐาน ที่ทุกคนในสังคมต่างยอมรับว่าเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น เพื่อให้โครงการของศาสตร์พระราชาประสบความสำเร็จ จะต้องอาศัยชุมชนเป็นฐานคิด “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา”

การเข้าใจ หมายถึง การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว การใช้และแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และการวิจัย การทดลองใช้จนได้ผลจริงก่อน

เข้าถึง หมายถึง การระเบิดจากข้างใน เข้าใจกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา และสร้างปัญญาสังคม

พัฒนา หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนเริ่มต้นด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้ และมีต้นแบบในการเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในทุกการทำงาน โดยจะต้องดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าวจึงจะนำไปสู่นวัตกรรมในแต่ละพื้นที่ในแต่ละงาน “เป็นนวัตกรรมเฉพาะ” ที่เกิดจากการน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมนำสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน

ศาสตร์พระราชา

ความหมายของคำว่า ศาสตร์พระราชา สามารถแยกตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พบว่า มี 3 คำ ได้แก่ คำว่า “ศาสตร์” “พระ” และ “ราชา” มีความหมายดังนี้ (สุทธิธรรมา, 2564)

ศาสตร์ หมายถึง น. ระบบวิชาความรู้

พระ หมายถึง (4) น. ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง (7) น. โดยปริยาย หมายถึงผู้ที่มีเมตตา กรุณาทรงคุณงามความดีเหมือนพระ

ราชา หมายถึง น. พระเจ้าแผ่นดิน, พระมหากษัตริย์

และเมื่อรวมทั้ง 3 คำเข้าด้วยกัน “ศาสตร์พระราชา หมายถึง ระบบวิชาความรู้แห่งพระมหากษัตริย์”

ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระองค์ได้ทรงก่อเกิดโครงการในพระราชดำริ จำนวน 4,741 โครงการ ตามคำให้สัมภาษณ์ของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาในหัวข้อ “ศาสตร์แห่งกษัตริย์นักพัฒนา” สิ่งที่พระองค์พระราชทานให้กับคนไทยยังอยู่ นั่นคือ “ความรู้” องค์ความรู้เกี่ยวกับ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้ยังอยู่ครบถ้วนทุกประการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ด้วยความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นตามภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 6 ศูนย์ทั่วประเทศศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นโครงการที่ทรงใช้หลักการของการพัฒนาที่ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสังคมวิทยา ของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของราษฎร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงนับเป็นแหล่งรวมศาสตร์ต่าง ๆ ของพระราชา ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศ โดยทรงมีหลักในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ หลักคิด คือเป้าหมายในการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หลักทฤษฎี คือ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้มีการทดสอบและพิสูจน์แล้วและได้พระราชทานสู่การปฏิบัติจริง และหลักปฏิบัติ คือ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการดำเนินโครงการได้พระราชทานหลักการ “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” เข้าใจ คือ เข้าใจสภาพภูมิประเทศและมนุษย์ เข้าถึง คือ เข้าถึงภูมิสังคมและข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการของประชาชน และพัฒนา คือ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่เพียงมิติใดมิติหนึ่ง รวมถึงการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ไม่รู้จักจบ (คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

ศาสตร์พระราชา เป็นศาสตร์ที่ประกอบด้วยองค์ความรู้หลายอย่างสำคัญที่สุดคือประกอบด้วยหลักปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง (พระครูสุนทรเชมภิกขันธ์ และคณะ, 2562)

คำว่า “ศาสตร์พระราชา” เป็นความรู้วิชาภูมิปัญญาของพระเจ้าแผ่นดิน: พระปรีชาญาณที่เกิดจากการประมวลสรรพสิ่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ซึ่ง “ศาสตร์พระราชามาไม่ล้าสมัย” ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์แห่งความจริง เป็นศาสตร์แห่งชีวิต เป็นศาสตร์แห่งการสร้างความเป็นราชา ผู้นำในตัวของเราเอง เมื่อเราศึกษาเรียนรู้เข้าใจในสรรพวิชา สรรพจริยวัตร สรรพปัญญา เป็นกระบวนการวิธีที่ทันสมัยอยู่เสมอเพราะศาสตร์พระราชาคือ “วิถีวิธีพัฒนาปัญญาแห่งชีวิต” โดยองค์ประกอบของศาสตร์พระราชา จึงประกอบด้วย 7 หลักศาสตร์พระราชา 1) หลักคิดปณิธานเพื่อปวงชนชาวไทย 2) หลักครองราชย์ 3) หลักการทรงงาน 4) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) หลักทฤษฎีใหม่ 6) หลักวิธีการปฏิบัติและ 7) หลักวิถีแบบอย่าง ซึ่งเสมือนเป็นชี้นำชีวิตแห่งการบริหารจัดการสรรตามการมุ่งพัฒนากับคน สังคม เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ แบบบูรณาการที่มีตัวอย่างชัดเจน เช่น ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนที่ทำการเกษตร หัวใจสำคัญอยู่ที่ “น้ำ” น้ำกิน น้ำใช้ไปตลอดปี “วนวิถีตามวิถีฤดูกาล” และที่สำคัญคือความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จำกัด กอปรด้วยวิธีการ “เข้าใจ” ในภูมิสังคมของ

คน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ทุกทั้งปวงในพื้นที่ “เข้าถึง” วิถีชีวิตของคน ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และ “พัฒนา” แบบมีส่วนร่วมกับคน ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุข สังคมมีความร่มเย็น ประเทศมีความสันติสุข มีอนาคตใหม่ให้กับลูกหลานสืบสาน รักษา ต่อยอด นอกจากนี้ตัวอย่างสรุปภาพรวมจากคำว่า “จากนภา ผ่านภูผา สู่ผานที” ที่เป็นการประมวลภาพรวมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากแหล่งกำเนิดน้ำจากนภา เริ่มต้นน้ำผ่านภูผา นครา สู่ผานที ซึ่งจุดเชื่อมโยงกัน คือ น้ำและน้ำเป็นกลไกสร้างกิจกรรมบำรุง เกษรักษาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบของสายน้ำแห่งชีวิต และสะท้อนไปยังกรอบแนวคิดที่เป็นโมเดลปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่รับรู้ ในแนวคิด “โคก หนอง นา โมเดล” ซึ่งผู้เขียนได้เพิ่มให้ชัดเจนถึงผลผลิตไว้ว่า “โคก หนอง นา ป่าน้ำ ข้าว” ใน 7 ระดับ ได้แก่ 1) ชั้นบน: อากาศ ฤดูกาล 2) ชั้นสูง : โคก ปลูกป่าไม้ 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง และในป่า 3) ชั้นกลาง : เนินราบ ในพื้นที่ป่าสามารถปลูกบ้านเล็กในป่าใหญ่ ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ 4) ชั้นล่าง : บ่อน้ำ หนองน้ำเลี้ยงปลาหลากหลายชนิด 5) ชั้นราบ : เลี้ยงสัตว์เล็ก หมู เป็ด ไก่ 6) ชั้นเรียบ : นาข้าว และ 7) ชั้นราก : ลำน้ำคลองไส้ไก่ เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลเอื้อเพื่อชีวิตกับธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันอย่างสมดุลย์ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2558, น. 47)

เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 คือการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนของพระองค์มีความสุข โดยคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนาจะมีความหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือการพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย มีความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ (ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และ วีรณัฐ พรหมจักร, 2563)

ดังนั้นที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นจึงเป็น “นวัตกรรมการศาสตร์พระราชา” อันประกอบด้วย “ศาสตร์แห่งปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง” “เกษตรทฤษฎีใหม่” และพัฒนาเป็น “โคก หนอง นา โมเดล” ด้วยวิธีการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ภายใต้ภูมิทางสังคม ของคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงรวมถึงการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ไม่รู้จบ ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งรัชสมัยของพระองค์

หลักสามัคคีธรรม

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ คำว่า สามัคคี ไว้ว่า สมาน หมายถึง เสมอกันเท่ากัน, สมานกิจ หมายถึง การดำเนิน อย่างเดียวกัน การมีความเห็นพ้องกันสมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกันความเห็นพ้องกัน เช่น มีความเห็นเป็นสมานฉันท์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 1130)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542, น. 326) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สามัคคี” ไว้ว่า “สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกันมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมานฉันท์ หมายถึง มีความพอใจร่วมกันพร้อมใจกัน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น. 254) นอกจากนี้ท่านยังได้กล่าวถึง ความสามัคคีของมวลมนุษยชาติว่าทุกคน สามารถปฏิบัติได้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อความสงบสุข ความเจริญของโลกมนุษย์ทุกคน สามารถร่วมมือกันมีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างสรรค์โลกได้ด้วย การปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ประการได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหม คือ เป็นผู้สร้างสรรค์ อภิบาล

โลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีสันติสุข ด้วยเรี่ยวแรงความพากเพียรของมนุษย์เอง โดยไม่ต้องรอเทพเจ้าหรืออำนาจวิเศษใด ๆ มาบันดาลให้

ประเวศ วะสี (2541, น. 64-65) ได้กล่าวถึงลักษณะของสามัคคีอันแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนไทยว่า ต้องประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการจึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปรองดองนำไปสู่ความเจริญของชาติบ้านเมืองได้ การสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขั้นของสังคม ให้ครบทั้ง 5 คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้องและสังคมเข้มแข็ง ทั้ง 5 คือ เบื้องหลังของสังคม ขั้น 5 มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและมีผลถึงกัน ต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 5 ประการอย่างเชื่อมโยงกันจึงจะเกิดสังคมสันติประชาธรรมมีความสามัคคีปรองดองกัน การพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเอกเทศจะเป็นเศรษฐกิจที่ดี ศีลธรรมที่ดี จะไม่ได้ผลในองค์ประกอบทั้ง 5 “สังคมเข้มแข็ง” เป็นฐาน ถ้าสังคมเข้มแข็ง เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี ศีลธรรมจะดี และทำให้ปัญญาเป็นไปด้วยดี ฉะนั้นยุทธศาสตร์ชาติควรพุ่งเป้าไปสู่การสร้างสังคมเข้มแข็ง ใช้สังคมเข้มแข็งเป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม เพราะสังคมเข้มแข็งหมายถึง สังคมที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปต่าง ๆ เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ชุมชน หรือประชาคม เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือประชาคม จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีทุกอย่างทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันในการปฏิบัติหน้าที่ของตนตามฐานะตำแหน่ง เช่น ข้าราชการ พ่อค้าและประชาชน เป็นต้น ทุกคนต้องมีศีลธรรมประจำใจ มีปัญญา รัฐบาลผู้ดูแลชาติต้องมีศีลธรรมมีปัญญาสามารถสร้างเศรษฐกิจความเป็นอยู่ที่ดีให้เกิดแก่ประชาชนในชาติทำสังคมทุก ๆ ด้านให้เข้มแข็งด้วยตนเองให้ได้จึงจะสามารถนำชาติบ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัย มีความสงบสุขได้ จากความหมายและการกล่าวของนักวิชาการข้างต้นพบว่า ความสามัคคีสามารถนำไปพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลาย เพราะความสามัคคีอันแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนว่า ต้องประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ จึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปรองดองนำไปสู่ความเจริญของชาติบ้านเมืองได้ การสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขั้นของสังคม ให้ครบทั้ง 5 คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็ง “สังคมเข้มแข็ง” เป็นฐาน ถ้าสังคมเข้มแข็ง เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี ศีลธรรมจะดี และทำให้ปัญญาเป็นไปด้วยดี ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง จำเป็นจะต้องอาศัยหลักความสามัคคีเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งโดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหา

นวัตกรรมการน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน

นวัตกรรมศาสตร์พระราชาคือ “สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม” เราทราบกันดีว่าการนำนวัตกรรมใหม่มาใช้ในองค์กรนั้นสามารถสร้างความก้าวหน้าให้แก่องค์กรได้แต่คำถาม คือ ทำอย่างไรองค์กรของเราจึงจะมีนวัตกรรม ซึ่งแต่ละจะเป็นเรื่องยาก และยิ่งพบว่าโครงการนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2562) แต่นวัตกรรมในบทความนี้คือ นวัตกรรมศาสตร์พระราชาคือ “การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและความสามัคคีของหลายภาคส่วนร่วมด้วย ซึ่งเป็นนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้ผ่านการทดลองใช้มาแล้วจนทำให้เกิดประสพผลสำเร็จไม่ว่าจะนำไปประยุกต์ใช้ในกับบุคคลหรือองค์กร โดยหลักการทรงงาน คือ นวัตกรรมศาสตร์เพื่อสังคมไทยทุกระดับ หลักการทรงงานนี้เป็นพระราชปณิธานอันประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีต่อปวงพสกนิกรประชาชนชาวไทย

และได้ทรงยึดมั่นเป็นแบบแผนในการทรงครองตน ทรงครองงาน ทรงครองราชย์และทรงปกครองแผ่นดิน ทำให้ทวยราษฎร์ทั่วทั้งแผ่นดินได้พึ่งพิงอาศัยพระองค์เหมือนดังร่มโพธิ์ร่มไทรได้อาศัยร่มเงาแห่งพระบารมีที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ทรงทศพิธราชธรรม ไม่ว่าจะมิพระราชดำรัสที่ใดหรือเมื่อใดก็ตาม นั่นก็คือทรงคำนึงถึง “ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ” (Tantivejkul, 2011, p. 36) หลักปฏิบัติ คือ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ในการดำเนินโครงการได้พระราชทานหลักการ “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” เข้าใจ คือ เข้าใจสภาพภูมิประเทศและมนุษย์ เข้าถึง คือ เข้าถึงภูมิสังคมและข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการของประชาชน และพัฒนา คือ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่เพียงมิติใดมิติหนึ่ง

โดยความสามัคคีจะต้องมีความรัก ความเมตตาเป็นพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยปกติเมื่อมีหลักในการคิดจะช่วยเหลือ มีกรอบในการปฏิบัติงานให้ได้โอกาสแลกเปลี่ยน เพื่อคัดเลือกวิธีการที่ดีที่สุดในการร่วมกันคิดร่วมกันทำ บุคคลที่เป็นผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากชุมชนและหมู่บ้านยังเป็นศูนย์รวม เป็นผู้นำองค์กรที่จะทำงานเป็นรูปแบบขององค์กร ทุกภาคส่วนและผู้นำต้องพร้อมที่จะให้ พร้อมที่จะรับ พร้อมเจรจาให้สม่ำเสมอ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา จนเกิดแนวทางปฏิบัติชัดเจน ซึ่งกล่าวได้ว่ารูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักพุทธธรรมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านซึ่งเป็น เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา คือ MMMSH หรือ Mercy Meeting Management and Sacrifice for Harmony สำหรับแนวทางการนำรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านไปใช้สิ่งแรกที่สำคัญและคนส่วนใหญ่ต้องมี คือ ความเมตตา การสร้างความสามัคคี ต้องใช้หลักเมตตา ซึ่งชาวพุทธทุกคนมีหลักเมตตาเป็นพื้นฐาน ทางด้านจิตใจอยู่แล้ว เนื่องจากได้ถูกปลูกฝังให้เป็นพื้นฐาน คือ เมตตา ในหลักธรรมพรหมวิหาร 4 โดยพระพุทธศาสนาสอนให้ชาวพุทธต้องมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน โดยความนั้น ต้องมีเมตตาในทุกเรื่องทุกอย่าง โดยหลักนั้น ให้ยึดหลักเมตตากายกรรม เมตตาวาจกรรม เมตตาเมโนกรรม หากทุกคนมีเมตตาครบทุกประการแล้ว คนเราก็จะอยู่ด้วยกันอย่างไม่มีเรื่องราว ไม่ต้องหวาดระแวงสงสัย ไม่ต้องทำร้ายกัน จะมีแต่ความรัก ความเอ็นดู ช่วยเหลือกัน และอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข หมายถึง การใช้หลักการประชุม พบปะพูดคุย เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันบ่อยครั้งและอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการมาประชุม พบปะพูดคุยกันนั้น จะก่อให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไขปัญหา หรือ ร่วมพัฒนากลุ่ม ชุมชนของตนเอง โดยทุกคนนั้นมีส่วนร่วม (สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ, 2560, น. 198)

สรุป

องค์ความรู้วัฒนธรรมการน้อมนำศาสตร์พระราชาดด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน คือกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากภายใน มีการพัฒนาตามกระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา โดยมีชุมชนเป็นฐาน จะทำให้ชุมชนเกิดประโยชน์ต่าง ๆ ได้แก่

1. ความอดทนต่อแรงกดดัน คนในชุมชนมีวิธีการที่จะดูแลจิตใจให้ทนอยู่ได้ สามารถจัดการกับอารมณ์ความรู้สึก ความทุกข์ของตนเองได้ในสถานการณ์ที่กดดัน
2. มีกำลังใจ มีแรงใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไปภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน ซึ่งกำลังใจนี้อาจมาจากการสร้างกำลังใจด้วยตนเองหรือคนรอบข้างก็ได้

3. มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค มั่นใจและพร้อมที่จะจัดการปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งความมั่นใจนี้เกิดจากการตระหนักในความสามารถหรือทักษะของตนเอง คิดว่าตนเองทำได้และแก้ปัญหาได้มีทักษะในการหาความรู้และเข้าถึงแหล่งให้ความช่วยเหลือ หรือขอรับการปรึกษาได้ต้นทุนที่ทำให้เกิดพลังชุมชน

3.1 คุณลักษณะของคนในชุมชน: มองโลกในแง่ดีมีอารมณ์ขัน เรียนรู้จากตัวแบบที่ดี ประสบการณ์ในการเผชิญและผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน

3.2 กลุ่มคนในชุมชน: เครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งและหลากหลาย เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ

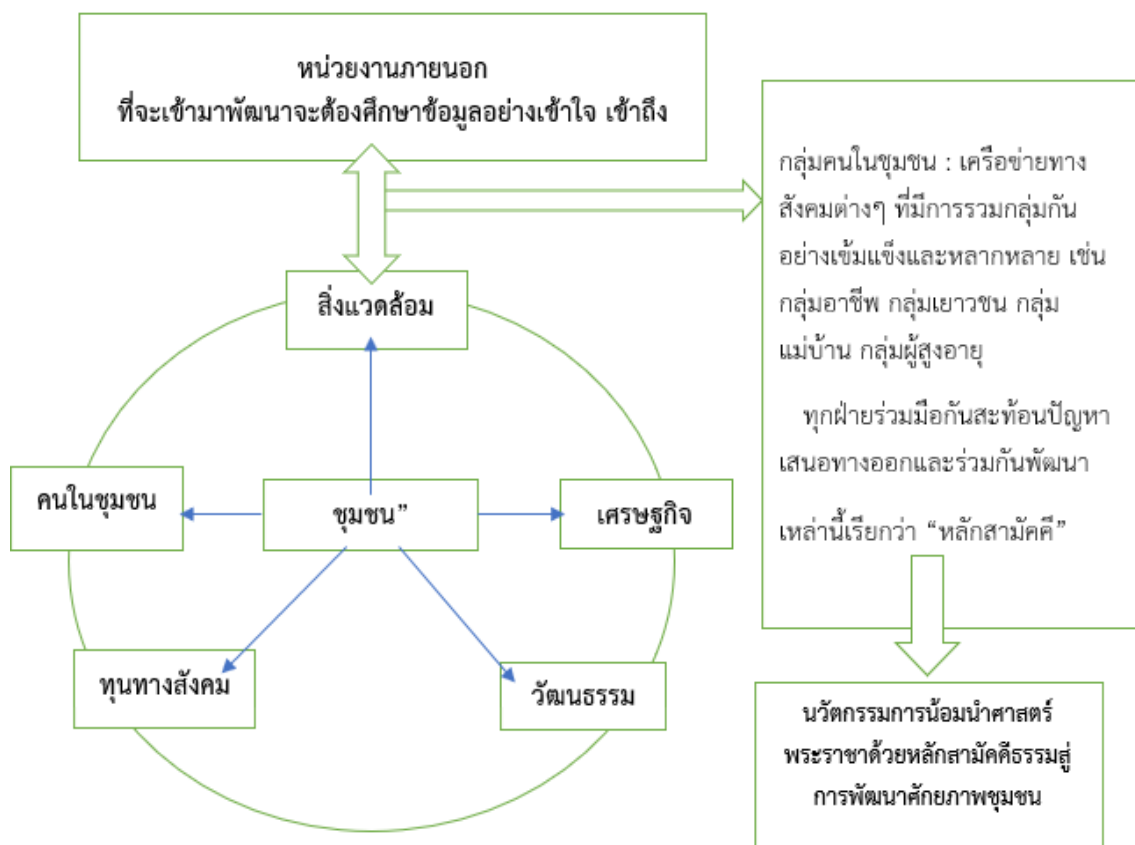
3.3 ชุมชน: โครงสร้างชุมชนและการมีระบบสาธารณูปโภคที่ดีผู้นำที่เข้มแข็ง ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

4. การเสริมสร้างพลังชุมชน

4.1 ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งานรื่นเริง กิจกรรมตามประเพณี/วันสำคัญต่าง ๆ วันแข่งกีฬาประจำหมู่บ้าน/ระหว่างหมู่บ้าน จัดวันตรวจสุขภาพให้คนในชุมชน

4.2 ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น อสม. จัดทีมเยี่ยมบ้านร่วมกับกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มอาชีพสอนงานให้กลุ่มผู้พิการ

4.3 ส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่มีพลังเข้มแข็งและสมานฉันท์ เป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นได้เรียนรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้นวัตกรรมน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน

นวัตกรรมจะแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน เนื่องจากองค์ประกอบของชุมชนแต่ละพื้นที่มีความแตกต่าง ถ้าหากดำเนินการตามแผนภูมิข้างต้นก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชนได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากกระบวนการทั้งหมดคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและพัฒนา

แหล่งอ้างอิง

- คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม*. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และวีรณัฐ พรหมจักร. (2563). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารปัญญา*, 27(2), 139-146.
- พระครูสุนทรเขมาภินันท์ และคณะ. (2562). ศาสตร์พระราชา : พุทธบูรณาการแห่งนวัตกรรมศาสตร์สมัยใหม่เพื่อ สังคมไทยทุกระดับ. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 20(37), 87-101.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 10). เอส.อาร์พรีนติ้ง แมส โปรดักส์.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2558). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา SIM2110 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives)*. ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2564). *ศาสตร์พระราชา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. https://elfhs.ssru.ac.th/phusit_ph/pluginfile.php/42/block_html/content/บทที่%205%20ศาสตร์พระราชา.pdf
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สมโภชน์ สุวรรณรัตน์, สุวิญ รักสัตย์, สุมานพ ศิวารัตน์, และโสภณ ขำทัพ. (2560). การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(2), 191-203.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). *5 อันดับสุดยอดองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม*. <https://www.nia.or.th/5ID>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ศาสตร์กษัตริย์*. สำนัก.
- Tantivejkul, S. (2011). *National Development His Majesty the King*. Diamond Printing Center.

